

USTAŠKI REŽIM I TEROR – PROGONI I LOGORI

rad na izvorima- parovi

1. PROČITAJTE

Odmah po uspostavi NDH, poglavnik je donio **rasne zakone** po uzoru na Njemačku. Cilj tih zakona bio je *«očuvanje čiste hrvatske nacije i čistog hrvatskog životnog prostora»*. Zakoni su bili usmjereni protiv Židova i Roma, ali i protiv **Srba**, koji su na teritoriju NDH činili trećinu stanovništva. Srpsko pitanje u NDH pokušalo se riješiti na tri načina – prisilnim prelaskom na katoličanstvo, prisilnim iseljavanjem u Srbiju te na kraju masovnim ubijanjem. Ustaške postrojbe uništavale su čitava srpska sela u Hrvatskoj i BiH, a mnogo je Srba našlo smrt u koncentracijskim logorima.

Židovima, kojih je 1941. u Hrvatskoj živjelo oko 36 000, najprije je oduzeta sva imovina, a zatim su, kao *«odvajkada neprijatelji hrvatskog naroda»*, otpremljeni u logore, u kojima su većinom ubijeni.

Progonjeni su svi koji su mogli značiti opasnost za ustaški režim: komunisti, istaknuti članovi HSS-a (Vladko Maček je proveo 6 mjeseci u Jasenovcu, a zatim je do kraja rata bio u kućnom pritvoru), antifašisti i drugi. Zatvarani su čak i oni koji su slušali britanske i američke radio-postaje.

Glavni i najveći ustaški logor bio je **Jasenovac**. On je nastao ljeti 1941. i postojao do kraja rata. Bio je logor za likvidaciju, u kome su logoraši nakon mučenja masovno ubijani. Točan broj žrtava Jasenovca nije utvrđen, a različiti povjesničari pišu o brojkama od 70.000 pa sve do 200.000 ubijenih. Najvjerojatnija je brojka između 80 000 i 100 000 žrtava. Ostali logori bili su Stara Gradiška, Jadovno kraj Gospića, Kršćica u BiH, Loborgrad u Zagorju, Đakovo, Tenja i dr.

Progonima, teroru i zločinima u NDH suprotstavio se je i zagrebački nadbiskup **Stepinac**, koji je ispočetka pozdravio osnivanje NDH. U pismima Paveliću Stepinac piše da je *«čitav jasenovački logor sramotna ljaga za Nezavisnu Državu Hrvatsku»*.

IZ GORNJEG TEKSTA ZAPIŠITE ONO ŠTO SMATRATE NAJBITNIJIM.

2. Logor u Staroj Gradišci bio je sastavni dio kompleksa logora Jasenovac. U logoru je bio zatvoren i Ilija Jakovljević, ugledni član HSS-a. Poslije rata opisao je svoja sjećanja u knjizi „Konclogor na Savi“. Pročitajte odlomak koji govori o groznim uvjetima života u logoru:

„ Ispod ćelije je podrum koji je u proljeće bio pun vode koja je, izmješana s izmetom, prodirala iz Save kroz kanal. Kanal se prije rata prije podizanja vodostaja Save zatvarao. (...) Ustaše, preuzevši bivšu kaznionu, nisu to znali, ostavili su u proljeće kanal otvoren i voda iz Save napunila je podrum. (...) Da ugase žeđ, izbezumljeni zatvorenici spuštali su cipele do podrumskog prozorčića. Tako su se opskrbljivali vodom.(...) Jedan zatvorenik koji je morao prati hodnik, ispričao mi je:

- Od svih poslova ovaj je bio najstrašniji. Donesem kantu s vodom i zapljusnem hodnik. Ispod vrata proklete ćelije pokažu se prsti. To netko kvasi ruke. Vidim također gdjekoju žlicu. Nesretnik hvata prljavu vodu. Neki podmeću cipele, a neki legnu na pod i ližu zamazanu tekućinu...“

ODGOVORITE:

Tko je pisac izvora? O kojem je logoru riječ? Koji je glavni problem zatvorenika opisan? Što te u izvoru najviše zaprepastilo/dirnulo?

3. Osim Židova, rasni su se zakonu u NDH odnosili i na Rome. U logorima ih je stradalo na tisuće, ali se njihov broj niti približno ne može utvrditi, jer o njima ustaše nisu vodili spiskove. Pročitajte odlomak iz već spomenute knjige „Konclogor na Savi“ Ilije Jakovljevića u kome je zabilježen razgovor autora s jednim ustaškim čuvarom logora. Ilija i čuvar bili su u dobrim odnosima te se dogovaraju kako će se nakon rata naći u Zagrebu i proveseliti:

„Ja: Uzet ćemo nekog ciganina, pa neka nam svira i pjeva – uz svirku i pjesmu bolje se pije.

Čuvar: Gdje su ti cigani, đavo te odnio? Nema ih više.

Ja: Što? Valjda niste potamanili i svirače? Ja se s tim ne slažem. Nenadoknadive ljude treba štedjeti – tko će zamijeniti svirca ciganina?

Čuvar: U novinama su objavljene bilješke kako se temeljito rješava cigansko pitanje. Cigani se neće više uokolo skitati, varati po sajmovima, krasti djecu...

Ja: Što su vam cigani smetali? Oni barem nisu političari.

Čuvar: A što će nam cigani? Niti rade, niti vojsku služe...“

ODGOVORITE: Tko je pisac izvora? O čemu razgovaraju? Zašto Jakovljević šaljivo razgovara o sudbini Roma, iako je njome zapravo užasnut?

4. Židovka Rozalija Kremer napisala je Pavelićevom uredu 20.10. 1941. sljedeće pismo:

„Majka sam 17 godišnje kćerke Bele zvane Beluška. Moja kćer je uhapšena 1.srpnja 1941., potpuno bezrazložno t.j. sa ostalim hapšenjima, koja su uslijedila proti židova i židovka iz Kustošije gdje imamo malu trgovinu mješovitom robom.(...) Nijesam mogla uopće saznati, gdje se moja kćer nalazi, te joj se zameo svaki trag. Napominjem, da se moja kćerka politikom nije nikada bavila, da živi od svog djetinjstva sa mnom u Kustošiji, te da mi pomaže u mojoj trgovini. Moja kćer je bila mlada i vrlo dobra djevojka, te su je svi ljudi vrlo voljeli, jer je prema svakome bila ljubazna, uvijek nasmiješena i spremna svakome pomoći. Molim, da me se obavijesti, što je sa mojom kćerkom, je li ista na životu, te ukoliko jeste u kojem se logoru nalazi da bi joj mogla poslati barem malo toploga rublja, jer ne može u jednoj lahkoj ženskoj haljini u kakvoj je otišla provesti cijelu zimu...“ (Bela je u trenutku dok je majka pisala ovo pismo bila već ubijena.)

ODGOVORITE: Tko je i kada napisao pismo? Kome? Što se u pismu traži? Čime se molba obrazlaže? Zašto u pismu ne piše da se radi o strašnoj nepravdi?

5. U udžbeniku na str. 129 pročitajte drugi odlomak teksta napisanog **zelenim** slovima te pismo dvanaestgodišnje djevojčice Sofije Singer.

ODGOVORITE: Kome je Sofija naslovila pismo? Za koga moli da ga se oslobodi? Čime molbu obrazlaže? Iz kojih je Sofijinih riječi može iščitati strah i očaj? Kakva je bila

sudbina Sofije i njene obitelji? U par rečenica izrazite svoje osjećaje te usporedite svoje i Sofijino djetinjstvo.